

СУЧАСНІ ЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ТЕОРІЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Здатність будувати міркування є найважливішою ознакою сучасної людини. Необхідним елементом у побудові міркування сучасна логіка визначає аргумент – це певний доказ або підстава, що наводиться для обґрунтування, підтвердження чого-небудь. Слід пам'ятати, що універсальної процедури обґрунтування не існує. Процес перевірки реалізується через його види: доведення, спростування, передбачення, пояснення та їх різноманітні модифікації. Тому причина полягає лише в абстракції перерахованих конкретних типів. Слід зазначити, що під терміном «аргумент» також можна розуміти сукупність доводів, що підтверджують певне положення [6, с. 180].

Логічні основи теорії аргументації з'явилися ще в античній філософії. Вона знаходиться в центрі наукових досліджень від Аристотеля і до сучасності. Розвідки вітчизняних науковців, зокрема, І. Хоменко, Я. Шрамка, О. Тягла, Г. Рузавіна, О. Івіна, О. Юркевич, Ж. Павленко, О. Щербини, Н. Ємець, В. Бабюк, містять інноваційні підходи до теорії аргументації.

Аргументація має особливе значення для процесу переконання: вона завжди виражається мовою, у формі усних чи письмових висловлювань, досліджує не думки, що стоять за висловом, а взаємозв'язок між ними. Тому аргументацію розглядають, як цілеспрямовану діяльність, завдання якої полягає у зміцненні чи послабленні переконання [5, с. 51].

Аргумент – це соціальна діяльність, оскільки вона спрямована на іншу людину або інших людей, що передбачає діалог та позитивну реакцію іншої сторони на суперечку. Передумовою аргументації є раціональність того, хто сприймає, і його здатність раціонально вимірювати, приймати або заперечувати аргумент [4, с. 123].

Теорія аргументації досліджує різноманітні способи, через широкий спектр мовленнєвих актів та участь спектру інструментів та прийомів, щоб переконати опонентів, слухачів і навіть учасників. За словами О. Івіна, ми можемо не тільки використовувати мову, що є свідченням усного висловлювання, але й може впливати на переконання аудиторії багатьма іншими способами (жести, міміка, візуальні образи тощо). У деяких випадках достатньо навіть мовчання, щоб змусити слухача задуматися над змістом отриманого повідомлення, навіть невеликого повідомлення. Психологія та теорії мистецтва вивчали цей метод впливу, хоча вони мало відповідають концептуальній основі теорії аргументації. Звичайно, переконання може працювати за допомогою насильства, гіпнозу, підсвідомої стимуляції, наркотиків, наркотиків тощо [3, с. 73].

Велику роль у формуванні основних ідей нової теорії аргументації відіграли роботи Х. Перельмана, Г. Джонстона, Ф. Емерена, Р. Грутендорста та ін. За способом обґрунтування аргументацію поділяють на емпіричну і теоретичну. Аргументи, які підтверджуються прямим посиланням на реальність (досліди, спостереження тощо), називаються емпіричними доказами. Цей спосіб доведення часто використовується в природничих науках, а також в юридичній практиці [1].

У процесі аргументації коли звертаються до реальності за допомогою додаткових аргументів, використовують не пряму, а опосередковану аргументацію. Цей метод аргументації переважно притаманний гуманітарним наукам. Однак, різниця між емпіричною та теоретичною аргументацією є відносною, оскільки в реальному комунікаційному процесі часто зустрічаються аргументи, які поєднують емпіричне й теоретичне міркування. Таким чином сформувалася нова теорія аргументації, котру слід розглядати на межі логіки, лінгвістики, психології, філософії, герменевтики, риторики, еристики тощо. Нову теорію аргументації іноді називають «новою риторикою», оскільки вона відновлює позитивне значення античної риторики [5, с. 75].

Теорія аргументації не може бути зведена лише до теорії логічного доказу, вона ґрунтується на концепції істини, а не на вірі та достовірності; вона не може бути зведена до наукової методології та евристики, тобто теорії аргументації, оскільки аргумент є окремим випадком аргументації [6, с. 185].

Логічні прийоми, що розробляє теорія аргументації використовують в еристиці – мистецтві суперечки. Якщо під час суперечки прихильник висунув більше однієї точки зору, то не можна обмежуватися простими аргументами. Якщо розбіжності в думках неоднозначні, то і прихильники, і опоненти повинні представити свої аргументи. При цьому їх аргументи можуть бути простими і складними [5, с. 186].

Визначальним напрямком аналізу аргументації у площині мислення є опис способів обґрунтування та раціоналізації описових і оцінних тверджень. Серед цих способів – не лише такі традиційні універсальні, як дедуктивне виведення та індуктивне підтвердження висновків, а й контекстуальні способи обґрунтування, подібні до посилань на інтуїцію, традицію і практику [6, С.181].

Особливо доцільним використання такого обґрунтування є в практичній аргументації, зокрема, у судовому процесі. Юридичні доведення відрізняються від логічних вже тому, що в них фігурують речові докази, свідчення, дані експертиз тощо, котрі, з точки зору логіки, є контекстуальними підтвердженнями. З них не можна отримати дедуктивного висновку. Тому судові доведення слід розглядати як особливий спосіб аргументації, в якому всі зібрані і строго регламентовані процесуальними нормами дані використовуються для обґрунтування рішення, що виноситься судом [2].

Отже, теорія аргументації досліджує різні прийоми, які можуть сформувати або змінити переконання в процесі комунікації. Звичайно, ці технології залежать від конкретних галузей знань, аудиторій, соціальних груп і суспільства в цілому, а також від унікальності культури чи цивілізації, в якій вони формуються та застосовуються. Але у побудові міркування будь-якої з цих галузей знаходиться аргументація.

Список використаних джерел

1. Бабюк В. Л. Поняття релевантності: від неklasичної до неформальної логіки / В. Л. Бабюк // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 106. - С. 178-182
2. Ємець Н. А. Побудова аргументації: універсальні й контекстуальні способи підтвердження висновку // "Викладання логіки та перспективи її розвитку", VIII Міжн. наук.-практ. конф. (2018; Київ). VIII Міжнародна науково-практична конференція "Викладання логіки та перспективи її розвитку", 17-18 травня 2018 р. : [матеріали доповідей та виступів] / редкол.: А. С. Конверський [та ін.]. – К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2018. – 95 с., с. 25 – 26
3. Ивин А. А. Логика. – М., 2001. – С. 320
4. Рузавин Г. И. Логика и аргументация. – М. : Культура и спорт, ЮНИТИ, 1997. – 351 с.
5. Хоменко І. В. Еристика: теорія та практика суперечки – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 280 с.
6. Щербина О. Ю. Логіка для юристів: Курс лекцій. – К. : Юридична думка, 2004. – 264 с.

Толкач А. М., ст. викладач кафедри кримінального права та правосуддя
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ТЕОРІЯ НЕБЕЗПЕЧНОГО СТАНУ ТА ЇЇ РОЗРОБНИКИ

Кримінологія, як самостійна юридична наука має велику кількість шкіл в основу яких покладені певні теорії, концепції. Одні з них стали класичними, інші мали значний вплив на розвиток науки.

Однією із фундаментальних теорій є антропологічна кримінологічна теорія, представниками якої були Ч. Ломброзо, Р. Гарофало, Ж. Пінатель. Вони вважали, що злочинність обумовлюється антропологічними характеристиками людини, наявністю психічних хвороб та інших психофізіологічних властивостей злочинної особистості [1, с. 92].

Серед представників цієї школи крім науковців-медиків було багато видатних юристів, що стояли на позиціях Ч. Ломброзо використовуючи його спадок у теорії